

BLADET FRA MUNNEN: Ikke glem innsjøene og elvene

Under vignetten «Bladet fra munnen» inviterer redaksjonskomiteen for VANN mennesker med meninger og tilknytning til vann og vannfagene til å presentere hjertesaker. Denne gangen er det Anita C. Kirkevoll, vannområdekoordinator i Midtre Telemark Vannområde, som får ordet.

En av de viktigste oppgavene i arbeidet med helhetlig vannforvaltning etter vannforskriften er å skape lokalt engasjement blant befolkningen. Dette har til dels vært en hard nøtt å knekke. Ved oppstart av arbeidet i vannområdet i 2010 bød det på nok av utfordringer å skape engasjement og forståelse for vannforskriftsarbeidet i den administrative gruppa (arbeidsgruppa) og styringsgruppa (vannområdeutvalgene) og i tillegg i kommunene i vannområdet. Problemer med å skape engasjement varierer selvsagt mellom de forskjellige vannområdene og avhenger blant annet av hvor mange kommuner som er involvert i de enkelte vannområdene.

Vi skal også involvere alle andre. Men hvordan? Det er ikke lett å forklare allmennheten at målsettingen med vannforvaltningsarbeidet er at alt vann skal ha *minst god økologisk tilstand og oppnå god kjemisk tilstand innen 2021* og at dette gjelder alt vann; kystvann, innsjøer, elver og grunnvann. Ved å bruke denne «standard» frasen mister menigmann fort interessen. Så, hvordan få folk til å ha et forhold til vannet sitt? Hvordan få flest mulig med på å engasjere seg i et løft for vann og vannkvalitet? Fisk engasjerer noen, kraftpåvirkning engasjerer andre. Men hvordan nå ut til et bredest mulig publikum?

Så strandet det en hval på Sotra med ca. 30 plastikkposer i magen i tillegg til andre plastbiter. Et trist endelikt for en sjelden hval. Det hadde vært en del fokus på marin forsøpling før hvalen strandet, men etter det tragiske hvalhavariet har marin forsøpling vært på alles lepper; - og villigheten til å bli med å rydde strender er nå større enn noen sinne. Det er et virkelig løft for kysten og for havet, og folks engasjement med å rydde strender er et steg i riktig retning mot å oppnå god økologisk tilstand for de aktuelle vannforekomstene. Folks engasjement er en flott mulighet for vannforvaltningen til å nå ut til befolkningen om vannforskriftens budskap; i ly av det store fokuset på marin forsøpling.

Men nesten ingen snakker om innlandet, innsjøene og elvene, og hvilken tilstand de befinner seg i med tanke på forsøpling. Det blir sagt at man regner med at 80 % av avfallet i havet kommer fra innlandet med de store elvene. Men vet vi det? Bør vi ikke se også mer oppover i vassdragene og gjøre noe i innlandet? Når man i løpet av 4 timer en lørdag med 70-80 frivillige fra lag og foreninger i Sauherad kommune kan plukke opp over 3 tonn med avfall fra noen kilometer strandlinje i et vassdrag, så er

det et viktig tegn på at folk bryr seg også i innlandet; et engasjement vi må ta tak i mens det er her! Tenk den slitasjen som oppstår når plasten først skal ligge og bli sprø i sol før den blåses ut i en eller annen grøft og videre til en eller annen bekk og til slutt havner i en elv og som gjerne må igjennom et kraftanlegg eller flere før det når havet. Da har de store plastbitene rukket å bli mange små plastbiter. Er vi heldige kan vi kanskje klare å plukke opp objektene før de seiler videre nedover vassdraget og etter hvert blir til mikroplast.

I 2017 skrev Kristine Heistad masteroppgave om «Makroplast ved Norsjø» ved Høgskolen i Sørøst Norge (HSN). På 6 utvalgte områder ble tilnærmet 100 m strand ryddet for avfall og kategorisert i henhold til OSPAR-metoden. Resultatet ble at 112 kg plastavfall ble fjernet fra disse strendene i løpet hennes undersøkelsesperiode. Dette fordelte seg på 1777 plastbiter av varierende størrelse. Denne oppgaven, sammen med ryddeaksjonen i Sauherad, gir alle tegn og signaler på at forsøpling i vann ikke bare skjer langs kysten og i havet. Det er også et stort innlandsproblem.

Plast er ikke et element man kan måle på i henhold til vannforskriften, verken i havet eller innlandet. Det er ingen grenseverdier for hvor mye mikroplast en fisk, en fugl eller drikkevann

kan inneholde før vi kan sette moderat økologisk tilstand. Dermed er plast i vannveiene et element som noen ser som vanskelig å koble sammen med økologisk tilstand i vassdragene i henhold til vannforskriften. Men hvordan kan vi si at en vannforekomst har god, eller svært god økologisk tilstand, og oppnår god kjemisk tilstand når vi ser og vet at det er mye avfall langs innsjøens og elvens bredder eller langs kysten? Vi begynner å få kunnskap om hva plastforsøpling gjør med en del organismer som lever i og ved kysten og i havet gjennom undersøkelser og forskning. Lite vet vi om hva som skjer med organismer i vassdragene hvis disse eksponeres for plast. Med tanke på forskjellen i artsmangfoldet mellom limnisk og marine økosystemer, kan en jo spørre seg om vassdragene er vel så sårbare ovenfor påvirkninger av plastforsøpling som havet? Er det på tide å slutte å snakke om marin forsøpling og i stedet omtale det som herreløst avfall?

Med erfaring fra Midtre Telemark vannområde så er det å sette forsøpling av vannveiene på agendaen en god innfallsvinkel for å skape engasjement både i arbeids- og styringsgruppe, kommuner og blant allmennheten. Dette fokuset støtter opp under et av vannforskriftens viktigste budskap; arbeid på tvers av sektorer med helhetlig vannforvaltning.